

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK MUHASEBESİ VE RAPORLAMASI: OTOMOTİV ENDÜSTRİSİ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Sustainability Accounting and Reporting: A Research on Automotive Industry Sustainability Reports

Dr. Öğr. Üyesi Hülya BOYDAŞ HAZAR

İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7115-1899>

ÖZET

Sürdürülebilirlik muhasebesi, işletme faaliyetlerini ekonomik, çevresel ve sosyal yönleriyle kaydeden, analiz eden ve raporlayan bir muhasebe alt dalıdır. Sürdürülebilirlik raporları, işletme faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin kamuya paylaşılmasını sağlar. Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlamasının önemine dikkat çekmek ve otomotiv sektörü ele alınarak Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasının mevcut durumunu tespit etmektir. Çalışmada, 2019 BİST sürdürülebilirlik endeksinde dahil edilen otomotiv sektöründeki üç şirketin sürdürülebilirlik raporları incelenerek stratejileri ve eylem planları analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre Küresel Raporlama Girişimi raporlama çerçevesi Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında kullanılan en yaygın rehber niteliğindedir. Şirketler sürdürülebilirlik eylem planlarını Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma amaçları çerçevesinde yapmaktadırlar. Analiz edilen şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında eylem planlarının daha ziyade ekonomik unsurlara dayandığı, sosyal sürdürülebilirliğin çalışan eğitimi olarak değerlendirildiği ve çevresel sürdürülebilirliğin fazla bir değişikliğe gitmeksizin alışılmış yöntemlerle sağlanmaya çalışıldığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik muhasebesi, Sürdürülebilirlik raporlaması, Küresel Raporlama Girişimi, GRI

ABSTRACT

Sustainability accounting is an accounting sub-branch that records, analyzes and reports business activities with its economic, environmental and social aspects. Sustainability reports ensure that the economic, social and environmental impacts of business activities are shared with the public. The aim of this study is to draw attention to the importance of sustainability accounting and reporting. The current initiatives of sustainability reporting are discussed through the sustainability reports of the automotive industry. In the study, the sustainability reports of three companies in the automotive industry, which are included in the 2019 BIST sustainability index, are examined. Their strategies and action plans are analyzed. According to the research findings, the Global Reporting Initiative reporting framework is used in the preparation of sustainability reports in Turkey. Companies prepare their sustainability action plans within the framework of sustainable development goals determined by the United Nations Development Program. In the sustainability reports of the companies analyzed, it has been observed that the action plans are based mostly on economic factors. Social sustainability is planned to be achieved by employee training in general, where environmental sustainability is planned to be achieved with conventional methods without any innovative changes.

Keywords: Sustainability accounting, Sustainability reporting, Global Reporting Initiative, GRI

1. GİRİŞ

İşletmenin sürekliliği kavramı muhasebenin temel kavramlarından biridir. İşletmenin yaşam ömrünün sınırsız olduğu ve faaliyetlerinin belli bir süreye bağlı olmaksızın devam etmesinin beklendiğini ifade eder. Sürekliliğin sağlanması için işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmesi ve stratejik planlar yapması gerekir.

İşletmenin sürdürülebilirliği için temel ekonomik göstergelerin olumlu olması beklenir. Mal ve hizmet satış miktarı, karlılık, büyüme vb. ölçütler ekonomik sürdürülebilirliğin göstergesidir. İşletme mal ve hizmet üretirken çeşitli kaynakları kullanır. Ancak, bu süreçte işletme ekolojik dengeyi de korumalı ve gelecek nesillere yaşanılabilir bir dünya bırakmalıdır. Adaletli ve insana yakışır bir yaşam sürmek tüm toplumlar

için temel hedeftir. İşletme, çalışanlarına sağlıklı, eşitlik ilkesine bağlı, insana yakışır bir iş ortamı sunduğu müddetçe sosyal sürdürülebilirliğin parçası olacaktır.

Sürdürülebilirlik muhasebesi ekonomik, çevresel ve sosyal unsurları kaydeden, analiz eden ve raporlayan bir sistemdir. Sürdürülebilirlik raporları işletme faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerinin değerlendirildiği, ölçüldüğü ve kamuya paylaşıldığı raporlardır. Bu raporlar işletmeyle ilgili finansal ve finansal olmayan bilgileri içerir.

Sürdürülebilirlik raporlarının paydaşlarla iletişim aracı olarak kullanılması bu raporların standardizasyonu ile sağlanabilir. Sürdürülebilirlik konusunda birçok girişim ve kurum çalışmalar yürütmekte, farklı standartlar sunmaktadır. Tüm çalışmaların sürdürülebilirlik için önemli bir adım olduğunu kabul etmekle birlikte Birleşmiş Milletler'in desteğindeki Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative – GRI) tüm dünyada en çok kullanılan sürdürülebilirlik standartları çerçevesini oluşturmuştur.

Sosyal sorumluluk ve doğal kaynakların korunması toplumda önemi artan kavramlardır. Toplum, insanca yaşama değer veren ve doğal hayatı korumak için adımlar atan şirketleri takdir etmekte ve diğerlerinden daha değerli görmektedir. Bunun yansıması olarak birçok borsa sürdürülebilirlik endeksi geliştirmiştir. Borsalar farklı ölçütler kullansa da, bu endeksler sayesinde yatırımcıların şirketleri kolayca karşılaştırabilmeleri sağlanmıştır. Borsa İstanbul da BİST sürdürülebilir endeksi adı altında bir sürdürülebilir endeksi yayınlamaktadır.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik kavramı, standartlar ve yasal düzenlemeler ile sürdürülebilirlik muhasebesi ve sürdürülebilirlik raporları hakkında bilgi verilmiş, Türkiye'deki sürdürülebilirlik uygulamasına örnek olarak 2019 BİST sürdürülebilirlik endeksine dahil edilen otomotiv sektöründeki üç şirketin sürdürülebilirlik raporları incelenerek stratejileri ve eylem planları analiz edilmiştir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

2.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürmek bir durumun devam etmesini sağlamak anlamına gelir (TDK, 2020). Sürdürülebilirlik belli bir durumu devam ettirebilmektir. Günümüzde üretimin ekolojik denge içinde olması kalkınmanın temeli sayılmaktadır (Kuşat, 2019: 10). Ekolojik sürdürülebilirlik ise ekosistemin verimliliğini korumaktır. Bu bağlamda işletme faaliyetlerini gerçekleştirirken doğal çevre üzerindeki etkisini kabul edilebilir bir düzeye indirmesi gerekir.

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomik, çevresel ve toplumsal unsurları kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Ülker & Arslan, 2020: 23). Özellikle endüstrileşmenin sonucu olarak işletmeler faaliyetleri sırasında doğal kaynakları tüketmekte ve çevreye zarar vermektedir. Ekonomik kalkınmanın yanı sıra doğanın korunması gelecekte de mevcut durumun devam edebilmesi için gereklidir (Karadeniz & Uzpak, 2020: 493).

Sürdürülebilirlik kavramı kapsamlıdır. İşletme faaliyetlerini birçok boyutuyla ama bütüncül bir yaklaşımla ele almak gerekir. Sürdürülebilirlik, kaynakları tüketirken sadece ekonomik faktörleri değil sosyal ve çevresel konuların yönetsel karar alma süreçlerine dahil edilmesini içerir. (Levent, 2019: 3190). Karar verme süreçlerinde finansal olduğu kadar, finansal olmayan bilgiye de ihtiyaç vardır.

Aşağıdaki tabloda sürdürülebilirlik kavramı özetlenmiştir:

Tablo 1: Sürdürülebilirlik Sınıflandırmasının Temel Özellikleri

Sürdürülebilirlik Sınıflandırması Nedir?	Sürdürülebilirlik Sınıflandırması Ne değildir?
Faaliyetlerin, aktiflerin ve gelir gruplarının sürdürülebilir hedefler için uygun hale getirilmesi, standartlaştırılması.	Kendine ait bir standart. Yönetim, gözetim ve raporlama için temel unsurları belirlenmiş bir sistem.
Ayrıntılı olarak tasarlanmış, belirsizliği en aza indirilmiş uygulamalar.	Standartlara uygun ölçüm araçları.
Yatırımcı ve pazarın sosyal beklentilerini en iyi şekilde karşılayabilecek dinamik, gelişen bilimsel bakış açısı ile yapılan ve sürekli dönüşen bilgi.	Çerçevesi belirlenmiş uygulamalar.
Proje finansmanı ve sermaye için yeterli ancak bunlarla sınırlı olmayan, bireylerin görüşlerine değer veren tarafsız bir çerçeve.	Uygunluk kriterleri için gerekli ölçüde sağlanmış aktifler ve portföy.
Mevcut yaklaşımlar üzerine bilimsel, teknik ve finansal uzmanlarca geliştirilmiş uygulamalar.	Yatırımlardan çok sayıda fayda sağlamak, çıktıların ve etkilerinin karşılaştırılması, bireysel yatırımlar.
Aktiflere, gelir türlerine ve finansal varlıklara bağlı faaliyetler ve hizmetler.	Bir şirketin yönetilmesi.

Kaynak: European Commission, 2018; alıntı yapılan eser Altınay, 2019, s. 235.

Altınay, A. T. (2019). Sürdürülebilir Raporlama. [Kitap Bölümü] Gündoğdu, A., ed., 2019. Türkiye'de Sürdürülebilir Finans Uygulamaları. Ankara: Gazi Kitabevi. Bl.7.

2.2. Sürdürülebilirliğin Üç Unsuru

İşletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel amaçları birbirlerini tamamlamaktadır. Bu üç unsurdan herhangi biri göz ardı edilirse işletmenin geleceği olumsuz etkilenebilir. Bu nedenle, üç unsurun da irdelendiği raporlama yapılması gerekir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı on yedi tane sürdürülebilir kalkınma amacı ortaya koymuştur (UNDP, 2016). Bu amaçlar belirlenirken ekonomik, sosyal ve çevresel unsurlar göz önüne alınmıştır. Aşağıdaki özet tabloda bu unsurlara göre tespit edilen amaçlar yer almaktadır.

Tablo 2: Sürdürülebilir Kalkınmanın Unsurları ve Küresel Hedefler

	Sürdürülebilir Kalkınmanın Unsurları		
	Ekonomik	Sosyal	Çevresel
Küresel Hedefler	Yoksulluğa Son	Yoksulluğa Son	Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
	Açlığa Son	Açlığa Son	Erişilebilir ve Temiz Enerji
	İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Sağlıklı Bireyler	Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
	Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	Nitelikli Eğitim	İklim Eylemi
	Sorumlu Tüketim ve Üretim	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Sudaki Yaşam
	Hedefler İçin Ortaklıklar	Temiz Su ve Sıhhi Koşullar	Karasal Yaşam
		Erişilebilir ve Temiz Enerji	Hedefler İçin Ortaklıklar
		İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	
		Eşitsizliklerin Azaltılması	
		Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları	
	Bariş ve Adalet		
	Hedefler İçin Ortaklıklar		

Kaynak: Kuşat, N. (2019). Bir Kalkınma Anlayışı Olarak Sürdürülebilirlik. [Kitap Bölümü] Gündoğdu, A., ed., 2019. Türkiye'de Sürdürülebilir Finans Uygulamaları. Ankara: Gazi Kitabevi. Bl. 1, s. 18.

2.2.1. Ekonomik Sürdürülebilirlik

İşletme başarısında ekonomik performans önemli bir rol oynar. İşletmenin piyasadaki konumu ve ölçeği, satış miktarı, karlılık düzeyi, çalışan sayısı gibi ekonomik ölçütlere dayanır.

Ekonomik sürdürülebilirlik, işletmelerin mali, maddi ve maddi olmayan varlıklarının etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesini gerektirir (Ertan, 2018: 464). Ayrıca beşeri sermaye olarak kabul edilen çalışanların bilgi ve tecrübeleri, girişimcilik, liderlik ve yenilikçilik yaklaşımları işletmenin sürdürülebilirliği açısından önemlidir.

Mal ve hizmet üretimi sırasında kullanılan madde ve malzemenin azaltılması, artıkların geri dönüştürülmesi gibi uygulamalar maliyetleri düşüreceği gibi kaynakların verimli kullanılmasını da sağlar.

2.2.2. Sosyal Sürdürülebilirlik

İşletme faaliyetlerinin günümüz ve gelecekte sağlıklı toplumların oluşmasını desteklemesi gerekir. İyi kalitede bir hayat sosyal olarak sürdürülebilir toplumlar yaratır. Sosyal sürdürülebilirlik için çalışanların ve toplumun yaşam kalitesi iyileştirilmelidir. Bu nedenle işletme faaliyetlerini gerçekleştirirken güvenlik, sağlık, eğitim, eşitlik, çalışma şartları gibi sosyal konularda duyarlı olmalıdır.

İşletme faaliyetlerinin paydaşlar ve toplum tarafından benimsenmesi gerekir. İşletme toplumla etkili bir iletişim kurmalı, ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirirken sosyal faydayı düşünmelidir.

2.2.3. Çevresel Sürdürülebilirlik

Doğal kaynakların devamlılığı için çevre korunmalıdır. Doğal kaynakların, kendini yenilemesine izin verecek şekilde kullanılması gerekir. Aksi halde işletmeler faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli doğal kaynağı sağlayamazlar.

Çevresel sürdürülebilirlik, işletmelerin çevreye en az zararlı faaliyetlerini yürütmesi ve doğal kaynakların gelecek nesiller için korunmasıdır. İşletmeler faaliyetlerinin her alanında kaynakları dikkatli kullanmalı ve çevre ile ilgili risklerden kaçınmalıdır. Bu nedenle, mal ve hizmetlerin üretim sürecinde insan hayatına ve

ekosisteme zarar veren uygulamalardan kaçınılmalıdır (Levent, 2018: 296). Toplumun sürdürülebilirliği için işletmeler yeşil yönetim ve üretim anlayışını benimsemelidir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI

Sürdürülebilirlik raporlaması, işletme faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin değerlendirildiği, ölçüldüğü ve açıklandığı bir rapordur (Saygılı, Gören Yargı & Erginer, 2020: 243). İşletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel performansının açıklanması paydaşlara karşı bir yükümlülük olarak değerlendirilmektedir. Bu raporda işletme, sürdürülebilirlik ile ilgili bilgilerini finansal bilgiler ile ilişkilendirerek ortaya koyar. Toplumsal yaşam, çevre ve doğal kaynaklar ile ilgili risklerin işletmeler için mali sonucu olabileceği için paydaşlar mali olmayan konularda da bilgi sahibi olmak istemektedir.

3.1. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amacı

Günümüzde sürdürülebilirlik raporları çoğunlukla Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative – GRI) raporlama çerçevesi kullanılarak hazırlanmaktadır. GRI sürdürülebilirlik raporlamasının amacı işletmelerin belli bir raporlama dönemi için kurumun stratejisini, yönetim yaklaşımını ve faaliyetlerinin sonuçlarını paydaşlara açıklamaktır.

Sürdürülebilirlik raporları tüm paydaşlar açısından önemli bir bilgi kaynağıdır. Bu raporlar, paydaşların işletmeleri karşılaştırmasına ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak olanı seçmesine olanak verir.

3.2. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Önemi

Sürdürülebilirlik raporlaması son yirmi yıldır işletmeler için daha önemli hale gelmiş ve bu raporu hazırlayan işletmeler gün geçtikçe artmıştır. Sürdürülebilirlik raporu hazırlayan işletmeler dünyada 2008 yılında 1505 iken 2017 yılında 6491'e, Türkiye'de ise aynı yıllar için 7'den 42'ye çıkmıştır. Bu durumda 2008 yılından 2017 yılına kadar sürdürülebilirlik raporu hazırlayan işletmeler dünyada % 431, Türkiye'de %600 oranında artmıştır (Gümrah & Büyükipekçi, 2019: 311).

Sürdürülebilirlik raporlaması işletmenin topluma karşı hesap vermesine olanak tanır. İşletme istihdam sağlayarak topluma faydalı olur. Ancak, faaliyetleri sırasında doğal kaynakları tüketir ve çevreye zarar verir. Toplumsal faydaları arttırmak ve zararları en aza indirmek bir stratejidir. Sürdürülebilirlik raporlaması sayesinde bu strateji toplumla paylaşılır.

Sürdürülebilirlik raporlaması işletme faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal unsurlarının toplumla paylaşılmasıdır. Bu tür raporlama işletmenin şeffaflığını artırarak toplumda güven oluşmasını sağlar (Önce & Çavuş, 2020). Güven, marka değerini artırarak işletmenin sürdürülebilirliğine yardımcı olur.

Bu raporlar risklerin ve fırsatların, ve bunlara bağlı olarak geliştirilen stratejilerin ve hedeflerin belirlenmesine yardımcı olur. Bu raporlar çok detaylı olup işletmenin sürdürülebilirliğini tehdit edecek tüm riskler ve ekonomik fırsatlar irdelenir. İşletme, stratejilerini bu riskler ve fırsatlar çerçevesinde kurma ve faaliyetlerini yönetme imkanı bulur. Bu bağlamda sürdürülebilirlik raporları iç kontrolü sağlar.

Toplumsal faydaya önem veren ve stratejilerini bu çerçevede planlayan bir işletmede çalışmak çalışana gurur verir. Bu işletmelerde çalışanların memnuniyeti ve işletmeye bağlılığı artar. Araştırmalar, çalışanın önemseyen, onların duygularını ve beklentilerini anlamaya çalışan işletmelerde örgütsel bağlılık ve iş doyumunun arttığını ortaya koymuştur (Hirsi & Salepçioğlu, 2019: 195).

Sürdürülebilirliğin temelinde çevreye zarar vermeme anlayışı olduğu için doğal kaynakların mümkün olduğunca az kullanılması hedeflenir. Bu nedenle işletme, üretimini gerçekleştirirken faaliyetlerini en az kaynak kullanacağı şekilde planlar. Bu da üretimin daha az maliyetle ve daha verimli olmasını sağlar.

Sürdürülebilirlik raporlaması bazı ülkelerde yasal gereklilik, Türkiye'de olduğu gibi bazı ülkelerde ise ihtiyardır. Ancak, sürdürülebilirlik raporlaması şeffaflık ve hesap verebilirliği artırdığı için özellikle halka açık işletmeler tarafından benimsenmiştir.

Araştırmalar sürdürülebilirlik raporlaması yapan işletmelerin firma değerinin ve hisse senedi fiyatının arttığını tespit etmiştir (Acar, 2019: 61). Yatırımcılar sadece finansal değil, karar verme süreçlerinde finansal olmayan bilgiye de ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca, kurumsal sosyal sorumluluğu gelişmiş işletmeler yatırımcı gözünde daha değerli olmaktadır (Düzer & Önce, 2017: 646).

3.3. Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Yasal Düzenlemeler

Sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili standartlar son yirmi yılda geliştirilmiştir. Bu da raporların şeffaf ve karşılaştırılabilir olmasını sağlamıştır. Gönüllülük esasına göre raporlama yapan işletmeler sayesinde bu raporların faydaları ortaya çıkmıştır.

Bazı ülkeler sürdürülebilirlik raporlamasını yasal zorunluluk haline getirirken, bazı ülkeler gönüllülük esasıyla hazırlamayı teşvik etmektedir. Ancak, zamanla hükümetlerin bu raporlamayı yasal zorunluluk haline getirdiği gözlenmektedir (Özmen, Karakoç & Yeşildağ, 2020: 154).

Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması isteğe bağlıdır. Ancak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile belirlenmiş olan yıllık faaliyet raporlarının içeriğinde gelecekle ilgili beklentilerin ve hedeflerin de ifade edilmesi istenmiştir (Gücenme Gençoğlu & Aytaç, 2016: 56). Mevzuat gereği faaliyet raporunda finansal olmayan bilgiye de yer verilmelidir.

2013 yılında Borsa İstanbul halka açık şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını dikkate alan BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’ni hesaplanmaya başlamıştır. “Endeks Seçim Kriterleri” çerçevesinde borsaya kayıtlı şirketlerin sürdürülebilirlik değerleri belirlenir; belli bir değeri aşan şirketler BIST sürdürülebilirlik endeksine dahil edilir (Özmen, Karakoç & Yeşildağ, 2020: 158).

3.4. Sürdürülebilirlik Raporlaması İle İlgili Oluşumlar ve Kuruluşlar

Sürdürülebilirlik raporları işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel unsurları dikkate alarak paydaşların güvenilir ve diğer işletmelerle karşılaştırılabilir bilgiye sahip olması için düzenlenir. Bu raporlar paydaşların kolay anlayabilmesi ve işletmenin performansını diğer işletmelerinkiyle karşılaştırabilmesi için belli ilkeler ve standartlar dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili birçok kuruluş ve bu kuruluşların birbirinden farklı standartları bulunmaktadır. 2016 yılında ilgili kuruluş sayısı 383 olarak tespit edilmiştir (Shields & Shelleman, 2020: 107).

Standardizasyon yolunda en kabul gören kuruluş Birleşmiş Milletler’in desteğiyle yapılanmış Küresel Raporlama Girişimi’dir (Global Reporting Initiative – GRI). GRI’nin amacı sürdürülebilirlik raporlaması için standartlar oluşturmaktır. GRI, 2016 yılında sürdürülebilirlik raporlaması için ilk standartları yayınlamıştır (Ülker & Arslan, 2020: 41).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD) 2000 yılında belli standartların yer aldığı Çok Uluslu Şirketler Rehberini yayınlamıştır. Bu rehber 2011 yılında güncellenmiştir. Bu rehberde istihdam, çevre, insan hakları, vergilendirme, teknoloji gibi farklı alanlarda ilkeler ve standartlar yer almaktadır. Rehberin amacı işletmelerde kurumsal sorumluluk anlayışını geliştirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır. Rehber Türkiye dahil olmak üzere 46 ülkede kabul edilmiştir (Ülker & Arslan, 2020: 45).

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (United Nations Global Principles Convention – UNGC) 2000 yılında yayınlanmıştır. Bu sözleşmede insan hakları, çalışma şartları, çevre ve yolsuzlukla mücadele alanlarında on ilke belirlenmiştir. Sürdürülebilirlik alanında belli standartların gerekliliğini ortaya koymuştur. UNGC kapsamlı sosyal sorumluluk oluşumlarından birisidir.

Uluslararası Sosyal Sorumluluk Kuruluşu (Social Accountability International – SAI) 2001 yılında Sosyal Sorumluluk (Social Accountability – SA) 8000 Belgesi’ni yayınlamıştır. Bu belge düzenli olarak gözden geçirilmektedir. Amacı, insan hakları ve çalışma şartlarının iyileşmesini sağlamak için standartlar geliştirmektir.

Sürdürülebilir Muhasebe Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board – SASB) 2011 yılında kurulmuştur. Kurulun amacı sürdürülebilirlik ilkeleri ile muhasebe ilkelerini bağdaştırarak sektör bazında karşılaştırılabilir tablolar düzenlenmesini sağlamaktır. SASB sektöre özgü önemli konuları tespit ederek bunlarla ilgili performans ölçütlerini saptamıştır. Uluslararası muhasebe standartları ile uyumlaştırmayı desteklemektedir (Altınay, 2019: 244).

Sosyal ve Etik Sorumluluk Enstitüsü (Institute of Social and Ethical Accountability) 1999 yılında Hesap Verilebilirlik (Accountability – AA) 1000 Standardını yayınlamıştır. Bu standardın amacı sürdürülebilirliğin planlama, idari ve raporlama aşamalarında uluslararası kabul görmüş ilkeler sunmaktır. Bu ilkeler kapsayıcılık (kararlarda söz sahibi olmak), önemlilik (önemli sürdürülebilirlik konularını

belirlemek), duyarlılık (ilgili konularda şeffaf olmak) ve etki (faaliyet sonuçlarının ekosistem üzerindeki etkileri konusunda hesap verebilmek) olarak belirlenmiştir.

Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation - IFC) 2006 yılında sürdürülebilir kalkınmaya yönelik stratejik yaklaşımları IFC Performans Standartları adı altında yayınlamıştır. Bu standartlar sonraki yıllarda çeşitli defalar revize edilmiştir. İşletmenin uyması gereken sekiz adet performans standardı vardır. Bunlar, çevresel ve sosyal riskin yönetilmesi, işgücü çalışma şartları, kaynak verimliliği ve kirliliğin önlenmesi, toplum sağlığı ve güvenliği, arazi edinimi ve zorunlu yerleşim, biyolojik çeşitliliğin korunması ve doğal kaynakların yönetilmesi, yerli insanlar, kültürel mirastır. Bu performans standartlarının işletmeler tarafından yerine getirilmesi IFC kredileri için ön koşuldur.

Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project – CDP) iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve doğal kaynakları korumak için geliştirilmiş bir raporlama rehberidir. CDP işletmelerin iklim değişikliği ile ilgili politikalarını ve faaliyetlerini raporlayabilecekleri bir platform oluşturmaktadır.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSLERİ

İşletmelerin sürdürülebilirlik performansıyla ilgili sürdürülebilirlik endeksleri oluşturulmuştur. Özellikle halka açık işletmelerde yatırımcılar açısından değerlendirme ölçütlerinden biri sürdürülebilirlik endeksi olmuştur.

Birçok alanda sürdürülebilirlikten söz edilebilir. Örneğin, çevre, iklim, insan hakları, kültürel miras, biyolojik çeşitlilik vb. sürdürülebilirliğin alt alanlarıdır. Endeksler hesaplanırken bu alanlardan bazıları ele alınır ve işletmelerin bu alanlardaki performansları değerlendirilir.

Birçok sürdürülebilirlik endeksi vardır. Domini 400 Sosyal Endeksi (Domini 400 Social Index), Dow Jones Sürdürülebilir Endeksi (Dow Jones Sustainability Index – DJSI), FTSE4Good Sürdürülebilirlik Endeksi, Johannesburg Borsası Sosyal Sorumluluk Yatırım Endeksi (Johannesburg Stock Exchange JSE Socially Responsible Investment Index – SRI), Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi, Borsa İstanbul (BİST) Sürdürülebilirlik Endeksi başlıca sürdürülebilirlik endeksleridir (Özdemir & Pamukçu, 2016: 20).

Borsaların yayınladıkları sürdürülebilirlik endekslerine işletmeleri dahil etme veya çıkartma ölçütleri değişebilir. Borsa İstanbul bir sürdürülebilirlik endeksi hesaplayarak yatırımcısının daha bilinçli kararlar almasına yardımcı olmaktadır. Bu endeksin adı BIST sürdürülebilirlik endeksidir. Bayraktaroglu ve Tepeli yaptıkları çalışmada (2019: 298) BIST 100 endeksinde yer alan işletmelerden BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan 38 şirketi ve bu endekte yer almayan 45 şirketi çeşitli faktörlere göre karşılaştırmışlardır. Bu çalışmanın sonucunda endekse dahil edilen işletmelerin karlılık gibi finansal ölçütlerden çok firma büyüklüğü gibi karakteristik özelliklerin dolayı seçildikleri belirlenmiştir.

5. MUHASEBE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Sosyal sorumluluk ve işletmenin sürekliliği kavramı muhasebenin temel kavramlarından biridir (Şendurur, 2020: 37). Bu nedenle sürdürülebilirlik kavramı, işletmelerin temel amaçlarından biridir.

Sürdürülebilirlik raporlarında işletme faaliyetlerinin sonuçları değerlendirilir. Bu faaliyetler hakkındaki tam ve doğru bilgi işletmenin muhasebe sisteminden elde edilir. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlarının temelini muhasebe oluşturur. Muhasebe sadece kayıt tutmak için kullanılmaz; muhasebe sosyal, çevresel ve finansal raporlama ile kamuyu aydınlatan bir sisteme dönüşmüştür (Acar, 2019: 105). Sosyal, çevresel ve finansal unsurları kapsayacak muhasebe sistemine sürdürülebilirlik muhasebesi denir (Yanık & Türker, 2012: 298). Sürdürülebilirlik muhasebesi bu üç unsur arasındaki ilişkileri kaydeden, analiz eden ve raporlayan bir muhasebe alt dalıdır (Altınay, 2019: 243). Özellikle finansal unsurlar, net satışlar, borçlar, özkaynaklar, tedarik zinciri ile ilgili bilgiler v.b., muhasebe sisteminden elde edilebilir (Güvemli, Yaz & Aydın, 2016: 178).

Kaynak kullanımında verimlilik sürdürülebilirlik kavramında öne çıkan bir unsurdur. Kullanılan kaynakların azaltılmasının maliyet düşürücü etkisi vardır. Kaynak planlaması, kontrolü ve süreçleri iyileştirme yöntemleri yönetim muhasebesinin alanıdır (Özsoy, 2016:2). Bir yönetim muhasebesi uygulaması olan performans ölçüm sistemlerinin finansal olmayan bilgileri de etkin biçimde değerlendirdiği bilinmektedir (Horasan, 2019: 58). İşletmenin sürdürülebilirliğinin hesaplanmasında bu performans sistemleri kullanılabilir.

İşletmelerin iş süreçleri birbirinden farklı olduğu için maliyet azaltımı yol haritası birbirinden farklı olacaktır. Bu çalışmanın maliyeti olsa da sonuçta faydası maliyetini aşacaktır (Elmacı, 2019: 175).

Günümüzde geleneksel muhasebe bilgileri dışında sürdürülebilirlik raporlaması için kullanılabilir özel muhasebe raporlarının henüz hazırlanmadığı anlaşılmaktadır (Güvemli, Yaz & Aydın, 2016: 187). Ancak bu yönde çalışmalar sürdürülmektedir.

6. OTOMOTİV ENDÜSTRİSİ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

6.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı 2019 BİST sürdürülebilirlik endeksine dahil edilen otomotiv endüstrisi şirketlerinin sürdürülebilirlik raporlarını analiz ederek kullandıkları standartlar, göz önüne aldıkları ilkeler ve sürdürülebilirlik kapsamındaki stratejik planlarını incelemektir.

Raporları incelenen şirketlerin sürdürülebilirlik açısından odak noktalarının neler olduğu ve bunları gerçekleştirmek için yaptıkları eylem planlarının ortaya konması önemlidir. Ayrıca, bu şirketler belli bir sektöre aittir. Bu sektörün genel olarak sürdürülebilirlik değerlerinin neler olduğunu anlama açısından da bu araştırma önem arz etmektedir.

6.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmanın kapsamı 2019 BİST sürdürülebilirlik endeksine dahil edilen otomotiv endüstrisi şirketlerinin 2019 sürdürülebilirlik raporlarıdır. Otomotiv endüstrisinden üç şirket 2019 BİST sürdürülebilirlik endeksine dahil edilmiştir. Bu şirketler Doğu Otomotiv, Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. (Ford Otosan), Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. (Tofaş) olmuştur.

6.3. Araştırmada Kullanılan Yöntem

İlgili şirketlerin sürdürülebilirlik faaliyetleri ve bu faaliyetlerin raporlanması, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma amaçları çerçevesinde ve ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetleri bağlamında değerlendirilmiştir. Değerlendirme, şirketlerin kurumsal web sitelerinden alınan 2019 yılına ait sürdürülebilirlik raporlarından doküman incelemesi yöntemi ile elde edilmiştir.

6.4. Bulgular

Otomotiv sektöründen üç şirket Doğu Otomotiv, Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. (Ford Otosan) ve Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. (Tofaş) 2019 BİST sürdürülebilirlik endeksine dahil edilmiştir. Bu üç şirketin 2019 sürdürülebilirlik raporları incelendiğinde Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative – GRI) raporlama çerçevesinin standartlarının kullanılarak hazırlandığı görülmektedir.

Üç şirket de Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma amaçları çerçevesinde sürdürülebilirlik eylem planlarını hazırlamışlardır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı on yedi tane sürdürülebilir kalkınma amacı belirlemiştir (UNDP, 2016). Bu on yedi tane sürdürülebilir kalkınma amacı aşağıdaki gibidir:

1. Yoksulluğa Son
2. Açlığa Son
3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam
4. Nitelikli Eğitim
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
6. Temiz Su ve Sanitasyon
7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
10. Eşitsizliklerin Azaltılması
11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar

12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
13. İklim Eylemi
14. Sudaki yaşam
15. Karasal Yaşam
16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
17. Amaçlar İçin Ortaklıklar

Aşağıdaki tabloda araştırmaya konu olan üç şirketin sürdürülebilirlik açısından yapmayı planladıkları eylemlerin odak noktaları UNDP sürdürülebilir kalkınma amaçlarına göre sınıflandırılmıştır. Doğu Otomotiv ve Ford Otosan'ın sürdürülebilirlik raporlarında bu sınıflandırma yer almıştır. Ancak, Tofaş için sınıflandırma yazar tarafından yapılmıştır.

Tablo 3: Şirketlerin BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Yönelik Eylem Odak Alanları

		2019 BİST Sürdürülebilirlik Endeksine Dahil Edilen Otomotiv Şirketleri		
		Doğu Otomotiv	Ford Otosan	Tofaş
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma amaçları	01. Yoksulluğa Son	Etik ve dürüstlük Çeşitlilik ve cinsiyet eşitliği Yeni ürün ve hizmetler 2. el araç pazarı		İş etiği ve yolsuzlukla mücadele
	02. Açlığa Son			
	03. Sağlık ve Kaliteli Yaşam	Toplumsal katılım İş sağlığı ve güvenliği		İş sağlığı ve güvenliği İşyerinde insan hakları İş hayatı – özel hayat dengesi Araç ve trafik emniyeti
	04. Nitelikli Eğitim	Çalışan gelişimi ve eğitimleri		Yetenek yönetimi ve mesleki eğitim
	05. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Çeşitlilik ve cinsiyet eşitliği	Kapsayıcılık	Kadın istihdamı, çeşitlilik, eşit fırsatlar
	06. Temiz Su ve Sanitasyon			
	07. Erişilebilir ve Temiz Enerji	İklim değişikliği		İklim değişikliği
	08. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	Etik ve dürüstlük Çalışan gelişimi ve eğitimleri Çeşitlilik ve cinsiyet eşitliği İş sağlığı ve güvenliği Dijital dönüşüm Risk yönetimi	Kapsayıcılık Değer zinciri	İş etiği ve yolsuzlukla mücadele Değer zincirinde sürdürülebilirlik risklerinin yönetimi Dijitalleşme Müşteri memnuniyeti Yetenek yönetimi ve mesleki eğitim İşyerinde insan hakları
	09. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	İklim değişikliği Dijital dönüşüm Yeni ürün ve hizmetler 2. el araç pazarı	İnovasyon ve dijitalleşme	Ürün, süreç, mobilite modeli inovasyonu Elektrikli/alternatif yakıtlı araçlar Dijitalleşme Ürün ve hizmet kalitesi Marka algısı
	10. Eşitsizliklerin Azaltılması	Çeşitlilik ve cinsiyet eşitliği Toplumsal katılım		Kadın istihdamı, çeşitlilik, eşit fırsatlar
	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	Atık yönetimi İklim değişikliği	Araç ve trafik emniyeti İnovasyon ve dijitalleşme	Çevre dostu malzeme kullanımı ve atık yönetimi Dijitalleşme
	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim	İklim değişikliği Risk yönetimi Sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi	Araç yakıt tüketimi ve emisyon düzeyi İnovasyon ve dijitalleşme Müşteri memnuniyeti	İklim değişikliği Enerji tüketimi Sera gazı ve diğer emisyonlar Elektrikli/alternatif yakıtlı araçlar Araç yakıt tüketimi Dijitalleşme Müşteri memnuniyeti Ürün ve hizmet kalitesi

13. İklim Eylemi	İklim değişikliği	Enerji verimliliği ve emisyonlar Araç yakıt tüketimi ve emisyon düzeyi	İklim değişikliği Enerji tüketimi Sera gazı ve diğer emisyonlar Elektrikli/alternatif yakıtlı araçlar
14. Sudaki yaşam		Enerji verimliliği ve emisyonlar	Sera gazı ve diğer emisyonlar
15. Karasal Yaşam	İklim değişikliği	Enerji verimliliği ve emisyonlar	İklim değişikliği Enerji Tüketimi Sera gazı ve diğer emisyonlar Elektrikli/alternatif yakıtlı araçlar
16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar	Etik ve dürüstlük		İş etiği ve yolsuzlukla mücadele
17. Amaçlar İçin Ortaklıklar	Toplumsal katılım	Sürdürülebilirlik riskleri Değer zinciri	Değer zincirinde sürdürülebilirlik risklerinin yönetimi Tedarikçi ve bayi iş başarısı

Kaynak: Doğu Otomotiv, Ford Otosan ve Tofaş'ın 2019 sürdürülebilirlik raporları

Tablo 2 Sürdürülebilir Kalkınmanın Unsurları ve Küresel Hedefler tablosu Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma amaçlarını ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilir unsurlar bazında sınıflandırmaktadır. Araştırmada bu sınıflandırma kullanılmıştır.

Tablo 2 ve 3'deki sınıflandırma ve bulgular çerçevesinde otomotiv sektörünün sürdürülebilirlik konusuna bakış açısı ve geliştirilen eylem planlarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- ✓ Etik, dürüstlük, yolsuzlukla mücadele konularına önem verilmiş. Bu alanlar hem finansal, hem de sosyal riskler barındırıyor. Haksız kazanç hem işletme için parasal bir kayıp hem de çalışanlar arasında etik değerlerin yozlaşması anlamına geliyor. Etik değerlerde yozlaşma ise işletmenin iç kontrol sistemini temelinden sarsacak bir unsur olarak karşımıza çıkıyor.
- ✓ İş sağlığı ve güvenliği için eylem planı oluşturmak özellikle Doğu Otomotiv ve Tofaş'ta vurgulanan bir amaç. Bu hem daha sağlıklı ve kaliteli bir yaşam için hem de işlerin kesintiye uğramadan devamı için gerekli görülüyor.
- ✓ İnsana yakışır iş ve çalışanların eğitimi gibi sosyal unsurlar bu üç şirkette de ele alınmış. Çalışanların eğitimi için stratejik plan yapılmış.
- ✓ Kadın hakları, adalet ve eşitlik her üç şirkette de vurgulanmış. Bu üç şirketin sürdürülebilirlik raporlarına bakıldığında otomotiv sektörünün erkek egemen bir sosyal yapısı olduğu görülmektedir. Gerek kadın çalışan sayısı gerekse kadın yönetici sayısı düşüktür. Yeni işe alınan kişilerin cinsiyetleri de erkek ağırlıktadır. Eşitlik kavramı eylem planlarında eğitim ve iş ortamı eşitliği olarak ele alınmıştır. Sadece Doğu Otomotiv kadın çalışan sayısının artmasıyla ilgili sayısal bir hedef belirtmiştir. Bu bağlamda Doğu Otomotiv 2025'e kadar kadın çalışanların toplam çalışan sayısına oranının %40 olacağına dair bir strateji açıklamıştır.
- ✓ Yenilik ve buna bağlı altyapı değişikliği çoğunlukla dijitalleşme olarak algılanmış. Şirketler çalışmalarını daha fazla dijital ortama geçirecek stratejiler üzerinde durmuşlar. Elektrikli veya diğer alternatif yakıtlı araçlar üretmek üzerine bir sürecin planlandığından söz edilmiş.
- ✓ Çevresel sürdürülebilirlik için daha ziyade atık yönetimi ele alınmış. Geri dönüşüm ve plastik malzemelerin kullanılmaması yönünde stratejiler düşünülmüş. Sera gazı salınımını düşürmek için daha az yakıt kullanan motorların geliştirilmesi planlanmakta. Elektrikli/alternatif yakıtlı araçlar gündeme gelse bile henüz konu planlama aşamasında görünüyor.

Otomotiv sektörünün üç şirketinin 2019 sürdürülebilirlik raporları analiz edildiğinde sürdürülebilirlik raporlarına büyük önem verildiği ve uluslararası standartlarla uyumlu raporlama yapıldığı gözlenmektedir. Ancak, eylem planlarında ekonomik unsurların ağır bastığı, sosyal sürdürülebilirliğin etik değerlerin korunması ve çalışanlara eğitim verilmesi ekseninde değerlendirildiği, çevresel sürdürülebilirlik için yeni süreç ve altyapı değişikliğine gitmeksizin alışılmış yöntemlerle stratejiler geliştirildiği gözlenmektedir.

7. SONUÇ

İşletme, faaliyetlerini sadece ekonomik yönleriyle ele almamalı, faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini de değerlendirmelidir. Gelecek nesillere bırakılan miras bireylerin olduğu kadar işletmelerin de sorumluluğundadır.

İşletmelerin sürdürülebilirlik performansı finansal ve finansal olmayan bilgileri içerir. Belli standartlar çerçevesinde ilgili hedefler ve eylem planları toplumla paylaşılır. Toplumla işletme arasındaki iletişim sürdürülebilirlik raporlaması ile sağlanır. Bu iletişimin sağlıklı ve şeffaf olması için standardizasyona ihtiyaç vardır. Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative – GRI) dünyada en çok kabul gören sürdürülebilirlik standartlarını sağlamıştır.

Sürdürülebilirlik raporlaması birçok ülkede yasal zorunluluk haline gelmektedir. Türkiye’de henüz isteye bağlı olan bu raporlama gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Toplumun, sürdürülebilirlik konusuna olumlu bir bakış açısı vardır. Hatta sürdürülebilirlik raporlaması yapan işletmelerin piyasa değerinde artış gözlenmiştir. İşletmeler arasında karşılaştırmayı sağlamak amacıyla bazı borsalar sürdürülebilirlik endeksi yayınlamaktadır. Borsa İstanbul, BİST sürdürülebilir endeksi adı altında bir sürdürülebilir endeksi hesaplayarak yatırımcılarının değerlendirmesine sunmuştur.

Bu çalışmada Türkiye’deki sürdürülebilirlik uygulamasına örnek olması açısından 2019 BİST sürdürülebilirlik endeksine dahil edilen otomotiv sektöründeki üç şirketin, Doğu Otomotiv, Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. (Ford Otosan) ve Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. (Tofaş), 2019 sürdürülebilirlik raporları incelenerek stratejileri ve eylem planları analiz edilmiştir.

Bu üç şirketin de sürdürülebilirlik raporlarını hazırlarken Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative – GRI) raporlama çerçevesinin standartları kullandığı görülmektedir. Bu şirketler Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından belirlenen on yedi adet sürdürülebilir kalkınma amaçları çerçevesinde sürdürülebilirlik eylem planlarını hazırlamışlardır.

Bu raporlar analiz edildiğinde, eylem planlarında ekonomik unsurların ön plana çıktığı gözlenmiştir. Sosyal sürdürülebilirlik ile ilgili eylem planları etik değerlerin korunması ve çalışanlara eğitim verilmesi ile sınırlı kalmıştır. Çevresel sürdürülebilirlik için yenilikçi bir yaklaşım benimsenmemiş, mevcut motor sistemi ve atık yönetimini daha efektif hale getirmek için planlar yapılmıştır.

İşletmelerin sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini toplumla paylaşması ve sürdürülebilir bir dünya için adımlar atması olumlu bir gelişmedir. Ancak, bu raporlardan fayda sağlanabilmesi için işletmelerin sürdürülebilirlik kavramını içselleştirmesi ve bu yönde gerçek bir niyet ortaya koyması gerekir.

Türkiye’de sürdürülebilirlik alanında olumlu adımlar atılmıştır. BİST sürdürülebilirlik endeksi ile Borsa İstanbul gerek yerli gerekse yabancı yatırımcılara Türkiye’nin sürdürülebilirliğe bakış açısını gösteren önemli bir mesaj vermiştir. Ayrıca, Türk işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlamasında uluslararası kabul görmüş standartları kullanması, onların küresel çapta değerlendirilmesine olanak sağlamıştır. Her geçen yıl sürdürülebilirlik raporlaması yapan Türk işletmelerinin sayısının artması da Türk toplumunun sosyal sorumluluk çabalarında işletmeleri desteklediğinin göstergesidir.

KAYNAKÇA

Acar, M. (2019). Kamuyu Aydınlatma Teorileri Kapsamında Çevre Muhasebesi BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Çevresel Raporlama Uygulaması. Ankara: Gazi Kitabevi.

Altınay, A. T. (2019). Sürdürülebilir Raporlama. [Kitap Bölümü] Gündoğdu, A., ed., 2019. Türkiye’de Sürdürülebilir Finans Uygulamaları. Ankara: Gazi Kitabevi. Bl. 7.

Bayrakdaroğlu, A. & Tepeli, Y. (2019). BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamında Ekonometrik Bir Uygulama. [Kitap Bölümü] Gündoğdu, A., ed., 2019. Türkiye’de Sürdürülebilir Finans Uygulamaları. Ankara: Gazi Kitabevi. Bl. 9.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı – UNDP (2016). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları [Internet]. UNDP. Erişim adresi: < <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>> [Erişim tarihi: 8 Ekim 2020].

Borsa İstanbul – BIST (2020). BIST Sürdürülebilirlik Endeksi 2020 Yılı Değerlemeye Tabi Şirketler Listesi [pdf]. BIST. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/files/BIST_Surdurulebilirlik_Endeksi_Degerlemeye_Tabi_sirketler_Listesi_2020.pdf> [Erişim tarihi: 8 Ekim 2020].

Doğuş Otomotiv (2020). 2019 Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporu [pdf]. Doğuş Otomotiv. Erişim adresi: <http://www.dogusotomotiv.com.tr/newdogusotomotiv_files/202072829120_Dogus2019TR.pdf> [Erişim tarihi: 2 Ekim 2020].

Düzer, M. & Önce, S. (2017). Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST'te İşlem Gören Şirketler İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (2), s. 637 – 648.

Elmacı, O. (2019). Sürdürülebilirlik Açısından Maliyet Azaltımının Stratejik Yol Haritası. Ankara: Gazi Kitabevi.

Ertan, Y. (2018). Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlaması (2005-2017). Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 11 (3), s. 463 – 478.

Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. – Ford Otosan (2020). Ford Otosan 2019 Sürdürülebilirlik Raporu [pdf]. Ford Otosan. Erişim adresi: <https://www.fordotosan.com.tr/documents/Documents/Surd_Raporlari/ford_otosan_surdurulebilirlik_raporu_2019.pdf> [Erişim tarihi: 2 Ekim 2020].

Gücenme Gençoğlu, Ü. & Aytaç, A. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamının Önemi ve BIST Uygulamaları. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 72, 51-66.

Gümrah, A. & Büyükipekçi, S. (2019). Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlaması: 2008-2017 Yılları Arası Yayınlanmış Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 21 (2), s. 305 – 323.

Güvemli, B., Yaz, D. A. & Aydın, S. (2016). Mali Tabloların Çağdaşlaşması ve Sürdürülebilirlik Raporlamaları Karşısında Türk Muhasebe Düşüncesindeki Gelişmeler. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, 11, s. 169 – 196.

Hirsi, A. A. & Salepçioğlu M. A. (2019). Sosyal hizmetler çalışanlarında iş doyumunun örgütsel bağlılığa etkisi. ABMYO Dergisi, 55, s. 195 - 216.

Horasan, E. (2019). Çevresel Belirsizlik İle Yönetim Muhasebesi Sistemi Arasındaki İlişki. [Kitap Bölümü] Karabayır, M. E., ed., 2019. Muhasebe ve Denetimde Güncel Konular. Ankara: Siyasal Kitabevi. Bl. 3.

Karadeniz, E. & Uzpak, B. D. (2020). Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksinde Sürekli Olarak Yer Alan Şirketlerin Sürdürülebilirlik Faaliyetlerinin Analizi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(3), s. 492 - 511.

Kuşat, N. (2019). Bir Kalkınma Anlayışı Olarak Sürdürülebilirlik. [Kitap Bölümü] Gündoğdu, A., ed., 2019. Türkiye’de Sürdürülebilir Finans Uygulamaları. Ankara: Gazi Kitabevi. Bl. 1.

Levent, C. E. (2018). Determination of social sustainability level with quantitative indicators: a research on non-metallic mineral companies listed on Borsa Istanbul. Journal of Business, Economics and Finance (JBEF), 7 (3), s. 295 - 308.

Levent, C. E. (2019) Sustainability Indices in the Financial Markets, Performance and Intraday Volatility Analysis: The Case of Turkey. Journal of Business Research-Turk, 11 (4), 3190-3203.

Önce, S. & Çavuş, G. (2020). Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi: BİST’e Kote İmalat İşletmelerinde Araştırma. Muhasebe Enstitüsü Dergisi - Journal of Accounting Institute, 62, 1-10. <https://doi.org/doi.org/10.26650/MED.2020674583>

Özdemir, Z. & Pamukçu, F. (2016). Kurumsal Sürdürülebilir Raporlama Sisteminin Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi Kapsamındaki İşletmelerde Analizi. Mali Çözüm Dergisi, 134, s. 13 – 36.

Özmen, A., Karakoç, M. & Yeşildağ, E. (2020). Sürdürülebilirlik Raporlaması: BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir Uygulama. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 63, s. 153-174.

Özsoy, İ. (2016). Yönetim Muhasebesi: teoriler ve çözümlü örnek uygulamalar. İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği.

Saygılı, E., Gören Yargı, S. & Erginer, D. (2020). Halka Açık Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporları Analizi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama. Yönetim ve Ekonomi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., 27 (2), s. 239 – 261.

Shields, J. F., & Shelleman J. M. (2020). SME sustainability dashboards: An aid to manage and report performance. Journal of Small Business Strategy, 30(2), 106-114.

Şendurur, U. (2020). Sürdürülebilirlik Raporlaması Hakkında Üniversite Öğrencilerinin Algı Düzeylerinin Ölçülmesi: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği. International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences, 3 (1), s. 36 – 48.

Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. – Tofaş (2020). Sürdürülebilirlik Raporu 2019 [pdf]. Tofaş. Erişim adresi: <<http://ir.tofas.com.tr/2020/files/tr-tofas.pdf>> [Erişim tarihi: 2 Ekim 2020].

Türk Dil Kurumu – TDK (2020). Güncel Türkçe Sözlük [Internet]. TDK. Erişim adresi: <<https://sozluk.gov.tr/>> [Erişim tarihi: 5 Ekim 2020].

Ülker, Y. & Arslan, Ö (2020). Finansal Olmayan Raporlamada Değişim: Sürdürülebilirlik Raporlamasından Entegre Raporlamaya. Ankara: Gazi Kitabevi.

Yanık, S. & Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 47, s. 291-308.

